

Portali znanja v izobraževanju

mag. Tjašo Vlasak

Lesarska šola Maribor

Hiter razvoj novih tehnologij s področja informacijsko komunikacijske tehnologije (IKT) je popolnoma spremenil način širjenja in sprejemanja ažurnega znanja. Medmrežje je postalo "mesto" izmenjave ter pridobivanja novih misli, znanj ter idej. Eksponentno širjenje le-teh omogoča kakovostno obliko izobraževanja vsem znanja željnih, ko to želijo in potrebujejo.

Od starega k novemu

Sedenje v razredu, prepisovanje snovi iz table ali po nareku, dvigovanje rok so le nekateri izmed bolj znanih elementov klasičnega načina poučevanja, poznanega še iz časov "naše mladosti". Takšen način izvajanja pouka bo zagotovo še nekaj časa ostal glavna oblika posredovanja znanje iz učiteljev na učence. Glavna, a zagotovo in nikoli več edina. Učenje na daljavo, kot alternativa klasične izvedbe pouka, ima več kot sto letno tradicijo in se je skozi svojo zgodovino razvoja izkazala za zelo učinkovito in poceni alternativo tako za izvajalca kot uporabnika. V osnovi gre za obliko posrednega oziroma indirektnega učenja, kjer sta učitelj in učenec med seboj fizično ali tudi časovno ločena, posrednika med obema pa predstavljajo tiskani ali elektronski mediji. Prva znano obliko takšnega načina učenja je razvilo Društvo za spodbujanje učenja na domu (The Society to Encourage Studies at Home), ustanovljeno leta 1873 v Bostonu (Massachusetts, ZDA). Leta 1892 je William Rainey Harper, predstojnik Univerze v Chicagu, razvil dopisno izobraževanje (extended education). Univerza v Chicagu je bila prva univerza na svetu, ki je razvila celoten sistem dopisnega izobraževanja na daljavo in je v študij vključila mednarodne študente s celega

sveta. Udeleženci so študirali prek poštnega dopisovanja. Med leti 1964 in 1968 je t.i. Carnegijevea fundacija (Carnegie Foundation) ustanovila Wedemeyerjev projekt, poimenovan Articulated Instructional Media Project (AIM), ki je v sistem študija vključil raznolike komunikacijske elemente z namenom pomoči pri študiju na daljavo. Šlo je za prve poskuse izobraževanja na daljavo ob podpori elektronskih medijev. Leta 1968 so v Veliki Britaniji ustanovili prvo "odprto univerzo" (Open University), ki svoje programe izvaja izključno na daljavo. Izobraževanje se je izvajalo ob uporabi posnetkov predavanj, ki jih oddajata BBCjeva televizija in radio.

Medmrežje

Z razvojem interneta kot novega elektronskega medija je učenje na daljavo dobilo nov zagon, didaktiki pa nove možnosti raziskovanja. Pojavljati in razvijati so se začele nove metode učenja, ki so delno ali v celoti temeljile na podpori nove tehnologije. Ena izmed oblik izobraževanja na daljavo je e-izobraževanje, ki poteka ločeno od mesta poučevanja ob uporabi sodobnih informacijskih in telekomunikacijskih tehnologij (preko interneta) ter zahteva specifične tehnike načrtovanja izobraževalnih gradiv, poučevanja in komuniciranja. Osnovni element e-izobraževanja so izobraževalni portali, ki ob pedagoški podpori učitelja/predavatelja ter strojne opreme (strežniki) in programske opreme preko medmrežja omogočajo uporabnikom, da nadgradijo ali osvežijo svoje znanje. Izraz portal lahko definiramo kot spletišče, ki nudi celovito podporo različnim oblikam izobraževalnih procesov. Na voljo so številni izobraževalni portali in katalogi z najrazličnejšimi izobraževalnimi gradivi, ki se med seboj razlikujejo po kakovosti, odprtosti in načinu distribucije znanja.

Spletno podprto učenje ob podpori sodobne tehnologije zagotavlja in spodbuja kontinuirane procese komunikacije ter interakcije med učiteljem/predavateljem in udeleženci izobraževanja, informacijska infrastruktura pa omogoča sinhrono in asinhrono komuniciranje. Pomemben vidik uspešnosti takšnega izvajanja izobraževalnega procesa so tudi pravilno

izobraženi učitelji/predavatelji, ki so v izobraževalnem procesu vodniki na poti do znanja (vsem dobro znani so brezplačni seminarji za učitelje za delo z e-učilnicami, ki temeljijo na Moodle). Ob potrebnem znanju in izkušnjah s področja predmeta izobraževanja je pomembno tudi znanje oziroma sposobnosti komuniciranja na daljavo. Prav tako pa moramo dobro poznati tudi ciljno skupino (predvsem odrasli, ki imajo zaradi narave poklica in drugih obveznosti zelo omejen čas za učenje oziroma vsi tisti, ki so prostorsko oddaljeni in se težko redno udeležujejo različnih predavanj in skupinskih srečanj).

Portali znanja

Izobraževalni portali omogočajo dostop do e-učnih vsebin na internetu ter komunikacijo med udeleženci. Lažje in nazornejše delo omogoča tudi upravljanje z udeleženci, upravljanje z e-učnimi vsebinami, sledenje željam, potrebam in aktivnostim uporabnikov. Posledično takšen način omogoča razvijanje prilagojenih e-učnih gradiv. Zaradi časovne in prostorske ločenosti poučevanja in učenja pri e-izobraževanju prevzame gradivo večinsko vlogo učitelja/predavatelja. Merila za oblikovanje dobrega interaktivnega gradiva so ustvarjanje dialoga z udeleženci izobraževanja, spodbujanje njihovega zanimanja in kreativnosti s praktičnimi primeri, preglednost in vizualna privlačnost ter navajanje na samostojno iskanje virov. Izobraževalni portali nudijo večje možnosti izobraževanja za slušatelje iz oddaljenih krajev, slušatelje ob delu, telesno prizadete in vse, ki se iz različnih razlogov tradicionalnih predavanj ne morejo ali ne želijo udeležiti. Prav tako omogočajo možnost racionalne izrabe časa (fleksibilno učenje), izbire učenja samo tistega znanja, ki ga potrebujemo (modularno učenje) saj se lahko slušatelji učijo kadarkoli (24/7), kar sovpada s sodobnim načinom življenja. Omogočena je tudi večja samostojnost pri učenju (lasten tempo učenja, osredotočenje na določene dele vsebine, sprotno preverjanje znanja) in s tem povezana večja ustvarjalnost. Med ključne prednosti portalov znanj v izobraževalne namene uvrščamo: dvig kakovosti in ažurnost posredovanega znanja, povečano aktivno vlogo

slušatelj, možnost pospešenega učenja, omogočanje izobraževanja v potrebnem trenutku, omogočanje dostopa do vseh izobraževalnih možnosti in nasvetov na enem mestu ter spremljanje napredka. Portali hkrati približujejo izobraževalne vsebine na drugačen in zanimivejši način ter omogočijo učinkovitost izrabo časa.

E-izobraževanje

Kot vsaka razvijajoča se tehnologija ima e-izobraževanje tudi določene pomanjkljivosti. Ena glavnih je možno pomanjkanje samodiscipline (ob neprimernem pristopu lahko slušatelj hitro zapadejo v stanje nemotiviranosti in posledično postanejo pasivni), prav tako pa ne smemo pozabiti na običajno dokaj visoke začetne stroške (e-šolnine, članarine za osebe, ki študirajo ob delu), kot tudi možnost socialne izolacije slušatelj. Seveda pa je potrebna tudi visoka stopnja podpore učiteljem s strani usposobljenih strokovnjakov za razvoj e-izobraževanja.

Načini uporabe portalov znanja v izobraževanju so različni, saj omogočajo prilagojeno obravnavo učnih vsebin, kot tudi večkratno ponavljanje in preverjanje le-teh s strani aktivnih udeležencev. Prav tako je moč uporabiti tudi didaktični indeks za hiter dostop do učnih snovi (ključne besede) ter vključiti forume za postavljanje vprašanj ter izmenjavo nasvetov in izkušenj. Branje FAQ (pogosto postavljenih vprašanj) mnogokrat zelo olajša in pohitri komunikacijo med udeleženci izobraževanja. Poznamo tri modele izobraževanja na daljavo (na njihovi podlagi se delijo tipi izobraževalnih portalov). Tako se pri »porazdeljenem razredu« s pomočjo interaktivnih telekomunikacijskih tehnologij predavanja, ki se izvajajo v razredu ali v enem študijskem centru, prenesejo na več centrov (komunikacija je sinhrona, zaradi česar sta določena čas in kraj vključitve slušatelj v proces komunikacije). Potek študijskega procesa se v tem primeru zaradi sinhrona komunikacije približa realnemu procesu. Pri "neodvisnem učenju" razredno učenje oziroma sinhrona predavanja ne obstajajo, saj se slušatelj uči povsem samostojno in neodvisno ter v skladu z navodili v učnem programu (mogoča je povezava slušatelj

s tutorji ter z ostalimi slušatelji). Učna gradiva so v tiskani ali elektronski obliki in jih slušatelj proučujejo po lastnem preudarku. Pri zadnjem modelu "odprto učenje + razred" gre za kombinacijo prej omenjenih modelov. Samostojnost slušatelj pri študiju je visoka, vendar so slušatelj obvezani do občasnih skupnih srečanj na daljavo s pomočjo sinhronih tehnologij.

Portali znanj so lahko tudi vir zaslužka

Zaradi hitrega tempa življenja in potrebe po vedno novem znanju, so postali izobraževalni portali prava "zlata jama" za izobraževalne ustanove. Le-te so potrebam trga ustrezno prilagodile svoje izobraževalne programe. Ustanove, pri katerih poteka izobraževalni proces izključno na daljavo, imenujemo avtonomne ustanove izobraževanja na daljavo (primeri teh ustanov so odprte univerze predvsem v Veliki Britaniji, Nizozemski in Nemčiji). Ustanove, pri katerih poteka izobraževalni proces na daljavo (v okviru oddelkov izobraževanja na daljavo) in na klasičen način (v okviru oddelkov klasičnega študija), imenujemo mešane ustanove izobraževanja na daljavo. Običajno izvaja takšna ustanova na začetku klasični študij, nato pa ob njem ponudi še e-izobraževanje (takšna oblika je zelo razširjena v Avstraliji, v Sloveniji pa bi našli takšne primere predvsem v zasebnih šolah in (bodočih) zasebnih univerzah). V primerjavi s prejšnjo vrsto imajo mešane ustanove manj težav pri razvoju študijskih programov in pripravi študijskih gradiv, saj so programe in gradiva v osnovi razvile in pripravile iz izvajanjem klasičnega študija. Povezave različnih ustanov (običajno univerz oz. visokošolskih ustanov), ki si medsebojno razdelijo sredstva ter naloge, potrebne za izvedbo e-izobraževanja, in katerih delovanje usklajuje koordinacijsko telo, imenujemo mreže oziroma skupek ustanov izobraževanja na daljavo. Tovrstne ustanove so v skoraj v vseh razvitejših evropskih državah.

Tutorstvo in inštrukcije

Iz tujine pa se k nam v zadnjem času širi tudi nov koncept izobraževalnih portalov, ki ponujajo inštrukcije in tutorstva. Osnovni

namen takšnih portalov je profesionalno in kakovostno povezovanje čim večjega števila oseb, ki znanje ponujajo (inštruktorjev) in oseb, ki znanje potrebujejo (učencev, dijakov, študentov in vseh, ki se izobražujejo). Ob tem velja omeniti, da so lahko tovrstni portali zgolj neke vrste oglasna deska s čim bolj verodostojnim opisom inštruktorjev, ki se na posameznem portalu oglašujejo (npr. www.ucitelj.net, ki želi ustvariti tudi bazo rešenih nalog in pri tem aktivno sodelovati z inštruktorji), z nekoliko bolj razdelanim poslovnim modelom pa lahko takšni portali delujejo kot pravi posredniki med inštruktorji in tistimi, ki potrebujejo znanje (npr. www.sofatutor.com). Običajno pa je vsem tovrstnim portalom skupno, da želijo ustvariti urejen trg znanja (postaviti standarde za preverjanje kompetentnosti inštruktorjev) ter postaviti standarde poučevanja (oblikovati etični kodeksa komuniciranja).

Prihodnost portalov znanja v izobraževanju

Govoriti o prihodnosti je vedno neahvalna naloga. Izobraževalne metode se bodo razvijale naprej ob vse večji podpori in integriranosti IKT. Po mojem osebnem mnenju bosta dva dejavnika še posebej izstopajoča. Umetna inteligenca in grafično mnogo bolj dodelani komunikacijski vmesniki. Vlogo učiteljev/predavateljev na medmrežju bodo postopoma prevzeli avatarji, ki bodo glede na želje in potrebe prevzeli poljubno obliko znanih osebnosti, posnemali njihov način govora in razmišljanja. Tako bomo o filozofskih vprašanjih razpravljali s Sokratom ali Platonom, se učili zgodovino Rima s Plinijem starejšim ali mlajšim, o gibanju planetov nas bo poučeval sam Galilei, Shakespeare in Dickens bosta naša spremljevalca v svetu angleške književnosti. Omenjene osebnosti in tudi mnoge druge nam bodo lahko razkrivale svoje misli in čustva, ki so jih prevevala ob pisanju njihovih del. Učenje bo s tem postalo bolj osebno in zanimivo (lahko bi rekli, da bomo zajemali znanje iz samega vira) kot kdajkoli prej. In verjetno tudi mnogo bolj dosegljivo, kot kdajkoli prej. To pa si želimo vsi. Kajne?